Vlaanderen
is landbouw & visserij

PROGRAMMA VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING VLAANDEREN 2014-2020 (PDPO III)

Jaarverslag 2017

2018

DEPARTEMENT
LANDBOUW & VISSERIJ

WWW.VLAANDEREN.BE/LANDBOUW

DEPARTEMENT
LANDBOUW & VISSERIJ

PROGRAMMA VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING VLAANDEREN 2014-2020 (PDPO III)

JAARVERSLAG 2017

2018

Auteur: Linn Dumez

Colofon

Samenstelling
Departement Landbouw en Visserij

Verantwoordelijk uitgever
Jules Van Liefferinge, secretaris-generaal Departement Landbouw en Visserij

Lay-out
Vlaamse overheid

Voor meer informatie over het rapport kunt u contact opnemen met de auteur(s) van het rapport. Ons e-mailadres is als volgt samengesteld: VOORNAAM.NAAM@LV.VLAANDEREN.BE. Ons generiek adres is KENNIS@LV.VLAANDEREN.BE.

U vindt onze rapporten terug op:
WWW.VLAANDEREN.BE/LANDBOUW/STUDIES

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Dumez L. (2018) *Programma voor plattelandsontwikkeling Vlaanderen 2014-2020 (PDPO III). Jaarverslag 2017*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Als u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hier graag bij helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

INHOUD

Inleiding 4
1 Implementatie van het programma 5
1.1 Financiële voortgang 5
1.2 Uitvoering van de maatregelen 8
1.2.1 Maatregel 1 - Acties inzake kennisoverdracht en voorlichting 8
1.2.2 Maatregel 2 - Bedrijfsadviesdiensten, bedrijfsbeheersdiensten en bedrijfsverzorgingsdiensten 8
1.2.3 Maatregel 4 – Investeringen in materiële activa 9
1.2.4 Maatregel 6 - Ontwikkeling van landbouwbedrijven en ondernemingen 11
1.2.5 Maatregel 7 - Basisdiensten en dorpsvernieuwing in plattelandsgebieden 13
1.2.6 Maatregel 8 - Investeringen in de ontwikkeling van bosgebieden en de verbetering van de levensvatbaarheid van bossen 15
1.2.7 Maatregel 9 - Oprichting van producentengroeperingen en -organisaties 15
1.2.8 Maatregel 10 - Agromilieu 16
1.2.9 Maatregel 11 – Biologische landbouw 19
1.2.10 Maatregel 16 - Samenwerking 19
1.2.11 Maatregel 17 – Risicobeheer 20
1.2.12 Maatregel 19 - Steun voor plaatselijke ontwikkeling in het kader van Leader 20
1.3 Technische bijstand 21
1.3.1 Algemene technische bijstand 21
1.3.2 Vlaams Ruraal Netwerk 22
2 Programmabeheer 23
2.1 Toezicht en evaluatie 23
2.2 Beheer van het programma 23
2.3 Wijzigingen aan het programma 24
3 Ongoing evaluatie 25
3.1 Uitgevoerde evaluaties 2017 25
3.1.1 Vlaams Ruraal Netwerk. Interne evaluatie. Werkjaar 2017 25
3.1.2 PDPO III zet in op ecosysteemdiensten 25
3.1.3 Berekening economische impact PDPO III 25
3.1.4 Innovatie in de Vlaamse land- en tuinbouw. Resultaten 2017 van het Landbouwmonitoringsnetwerk 25
3.1.5 Programma voor plattelandsontwikkeling Vlaanderen 2014-2020 (PDPO III) - Jaarverslag 2016 25
3.1.6 Agromilieu- en klimaatmaatregelen: verkenning van zes West-Europese regio's 26
3.1.7 Enquête van het Vlaams Ruraal Netwerk over sociale media en communicatiekanalen Departement Landbouw en Visserij 26
3.2 Netwerkactiviteiten 26
4 Vlaams Ruraal Netwerk 27
4.1 Organisatie 27
4.1.1 Externe evenementen 27
4.1.2 Interne evenementen 28
4.1.3 Andere 28
4.2 Communicatie 29
4.2.1 Website Vlaams Ruraal Netwerk (www.ruraalnetwerk.be) 29
4.2.2 Nieuwsbrief 29
4.2.3 Andere publicaties 29
4.2.4 Communicatie- en promotiemateriaal 29
4.2.5 Andere communicatie 30
4.3 Transnationale ondersteuning 30
5 Lijst met tabellen 32
6 Lijst met figuren 32
Afkortingen 33
Bijlage 34

INLEIDING

Dit is het derde uitvoeringsverslag over het Vlaamse plattelandsontwikkelingsprogramma PDPO III, opgemaakt conform Verordening (EU) nr 1305/2013 art 75 en Uitvoeringsverordening (EU) nr 808/2014 art 15.
In dit jaarverslag wordt in een eerste hoofdstuk een overzicht gegeven van de financiële voortgang van het programma en van de uitvoering van de maatregelen, zowel in 2017 als sinds de start van de programmaperiode. De beschrijving is gebaseerd op de data die verzameld werden conform het gemeenschappelijke monitoring- en evaluatiesysteem (Verordening (EU) nr 1305/2013 art 67).

Het PDPO III is opgebouwd rond zes prioriteiten en drie horizontale doelstellingen (klimaat, innovatie en milieu). Elke prioriteit is nog eens ingedeeld in twee of meer focusgebieden (zie bijlage). De PDPO III-maatregelen zijn geprogrammeerd onder 1 of meer van deze focusgebieden (voor het volledige programma wordt verwezen naar het PDPO III-programmadocument op www.vlaanderen.be/pdpo.) De monitoring van de maatregelen moet gebeuren volgens de geprogrammeerde focusgebieden.

In de regel wordt er enkel gerapporteerd over projecten of dossiers die volledig zijn uitbetaald in het monitoringjaar (in casu 2017). Bij maatregelen waarbij in schijven wordt uitbetaald, kan het dus gaan om projecten die in een eerder kalenderjaar (2016 of vroeger) zijn goedgekeurd, maar die in 2017 de laatste schijf van betaling hebben ontvangen. Daarentegen zullen projecten die in 2017 reeds zijn goedgekeurd maar nog niet volledig zijn uitbetaald, niet opgenomen zijn in de monitoringstabellen. De indicatoren worden ook cumulatief berekend.
Voor de meerjarige, areaalgebonden maatregelen (M08 bebossing onderhouds- en inkomenssteun, M10 agromilieu-klimaatmaatregelen, M11 hectarepremie biolandbouw) geldt bovenstaande regel niet. Van deze projecten worden de indicatoren jaarlijks gemonitord en ook zo weergegeven in het jaarverslag. Deze indicatoren worden niet cumulatief berekend.

1 IMPLEMENTATIE VAN HET PROGRAMMA

1.1 FINANCIËLE VOORTGANG

Tabel 1 geeft de totale overheidsuitgaven per maatregel per prioriteit weer. Dit zijn de PDPO III-overheidsuitgaven in de kalenderjaren 2014 tot en met 2017. In die periode werd 126,5 miljoen euro uitgegeven. Deze overheidsuitgaven omvatten zowel de Vlaamse PDPO III-middelen als de ELFPO-cofinanciering, de top-ups en de pijler 1-middelen. Top-up steun is de aanvullende Vlaamse steun boven de door Europa bepaalde maxima per hectare. Pijler 1-middelen zijn middelen die van pijler 1 naar pijler 2 zijn overgeheveld conform artikel 14 van verordening (EU) 1307/2014.

Tabel 1 geeft ook de ELPFO-uitgaven weer in de periode 2014-2017 en vergelijkt die met de geplande ELFPO-middelen voor de gehele programmaperiode. In 2014-2017 is er 16% van de voorziene ELFPO-middelen uitgegeven. De ELFPO-middelen omvatten zowel de reguliere ELFPO-middelen als de overgehevelde pijler 1-budgetten.

Tabel 1 Totale overheidsuitgaven en ELFPO-uitgaven per maatregel, per focusgebied (2014-2017) (totale overheidsuitgaven = Vlaamse PDPO III-middelen + reguliere ELFPO-cofinanciering + top-ups + overgehevelde pijler 1-middelen) (ELFPO-uitgaven = reguliere ELFPO-middelen + overgehevelde pijler 1-middelen)

Maatregel-code	Maatregel	Focus-gebied	Totale overheidsuitgaven 2014-2017 (euro)	ELFPO-uitgaven 2014-2017 (euro)	Geplande ELFPO middelen PDPO III (euro)	% voortgang ELFPO
1.1	Steun voor opleiding in de landbouw (naschoolse vorming)	2A	4.359.359	2.179.705	5.452.818	40
		2B	4.152.948	2.076.475	4.490.556	46
		4	465.970	232.989	1.283.016	18
1.2	Demonstratieprojecten	2A	274.515	137.258	1.491.971	9
		4	340.859	170.430	1.612.942	11
		5B	161.037	80.519	751.350	11
2.1	Bedrijfsadvies voor jonge starters	2B	113.690	99.591	3.595.567	3
	Bedrijfsadvies voor niet-starters	4B	583.496	512.468	4.280.437	12
4.1	Steun aan investeringen op het landbouwbedrijf	2A	34.037.393	17.209.760	108.303.769	16
		5B	9.023.305	4.521.344	27.075.943	17
		5D	13.557.449	6.785.765	52.560.487	13
4.1	Projectsteun voor innovaties in de landbouw	2A	0	0	13.047.864	0
4.2	Investeringssteun voor verwerking en afzet van land- en tuinbouwproducten	3A	0	0	3.500.000	0
4.4	steun aan niet-productieve investeringen op het landbouwbedrijf	4	0	0	1.800.000	0
6.1	overnamesteun voor jonge landbouwers	2B	7.541.777	4.014.889	30.833.607	13
6.3	steun voor ontwikkeling van kleine landbouwbedrijven	2A	0	0	700.000	0
7.6	Inrichting ifv Natura 2000	4A	330.836	165.418	6.385.000	3
7.1-7.2, 7.4-7.7	Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit van het platteland door investeringen	6B	2.665.856	1.332.928	9.206.194	14
8.1	Bebossing	5E	443.800	221.900	2.120.000	10
8.5	Herbebossing	4	287.341	143.670	1.564.462	9
8.2	Aanleg van een boslandbouwsysteem	5E	54.618	27.309	250.000	11
9	Steun voor oprichting van producenten-	3A	180.000	90.000	500.000	18

	organisaties					
10.1	Agromilieuklimaat-steun	5D	6.008.682	3.004.342	13.135.731	23
		4	32.994.526	14.685.627	56.426.805	26
11.1	Hectaresteun voor de biologische productiemethode	4	3.016.493	1.485.089	4.423.976	34
16.1	EIP-operationele groepen	2A	0	0	310.721	0
		4	0	0	207.148	0
		5B	0	0	172.623	0
16.4, 16.6	Plattelandsontwikkeling door samenwerking met de stedelijke omgeving	6B	42.554	21.277	250.000	9
16.2-16.6; 16.9-16.10	Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit van het platteland door samenwerking	6B	360.549	180.274	1.500.000	12
17.1	Risicobeheer in land- en tuinbouw	3B	0	0	3.142.949	0
19.1	Opmaak lokale ontwikkelingsstrategieën (LEADER)	6B	176.796	88.398	120.000	74
19.2	Uitvoering lokale ontwikkelingsstrategieën (LEADER)	6B	2.252.251	1.126.126	14.843.578	8
19.3	Samenwerkingsproject en (LEADER)	6B	0	0	750.000	0
19.4	Werking Plaatselijke Groepen (LEADER)	6B	1.875.011	937.506	3.476.367	27
20.1	Technische bijstand excl ruraal netwerk	/	837.370	418.685	2.800.000	15
20.2	Ruraal netwerk	/	377.263	188.632	1.400.000	13
	TOTAAL	/	**126.515.743**	**62.138.374**	**383.765.881**	**16**

Bron: Betaalorgaan, Departement Landbouw en Visserij

1.2 UITVOERING VAN DE MAATREGELEN

1.2.1 Maatregel 1 - Acties inzake kennisoverdracht en voorlichting

1.2.1.1 Steun voor opleiding in de landbouw (naschoolse vorming)

Uitvoeringsjaar 2017

De jaarprogramma's van 2016 werden zoals voorzien uitbetaald in 2016 en 2017. Ter uitvoering van deze jaarprogramma's werden cursussen, stages en korte vormingsactiviteiten georganiseerd, in 26 erkende opleidingscentra. In totaal werden 5.456 opleidingen gesteund, waarvan 77% binnen focusgebied 2A, 13% binnen focusgebied 2B en 10% binnen prioriteit 4. Die opleidingen bereikten samen 146.155 deelnemers tijdens 62.605 opleidingsdagen. De totale overheidsuitgaven voor deze opleidingen bedroegen 3,5 miljoen euro.

39% van de unieke deelnemers aan cursussen en stages was een vrouw en de helft was jonger dan 40 jaar. Van de korte vormingsactiviteiten worden geen deelnemerslijsten bijgehouden en zijn dus ook geen unieke aantallen deelnemers beschikbaar. Naar schatting 33% van de deelnemers aan deze activiteiten was een vrouw.

Uitvoeringsjaren 2014-2017

In totaal werden 11.394 opleidingen gesteund, waarvan 78% binnen focusgebied 2A, 13% binnen focusgebied 2B en 9% binnen prioriteit 4. Die opleidingen bereikten samen 272.215 deelnemers tijdens 315.639 opleidingsdagen.

1.2.1.2 Demonstratieprojecten

Uitvoeringsjaar 2017

In 2017 ontvingen 7 demoprojecten de laatste subsidieschijf. Het gaat om vier projecten binnen focusgebied 2A, 1 binnen focusgebied 4C en 2 onder focusgebied 5B. Samen kregen ze 656.321 euro steun. De uitbetaalde projecten focusten onder meer op ergonomie, arbeidsveiligheid, antibioticagebruik, ventilatie en puntvervuiling.

In 2017 werd een nieuwe oproep voor het indienen van demonstratieprojecten georganiseerd, waarbij 11 projecten werden geselecteerd. De projecten moesten kaderen binnen een van volgende thema's:

- Diversificatie en kwaliteitsverhoging
- Waterkwaliteit en duurzaam watergebruik

Uitvoeringsjaren 2014-2017

In 2014-2017 ontvingen 8 demoprojecten de laatste subsidieschijf. Het gaat om vijf projecten binnen focusgebied 2A, 1 binnen focusgebied 4C en 2 onder focusgebied 5B.

1.2.2 Maatregel 2 - Bedrijfsadviesdiensten, bedrijfsbeheersdiensten en bedrijfsverzorgingsdiensten

Uitvoeringsjaar 2017

In 2017 werden 178 adviezen voor starters (focusgebied 2B) en 877 adviezen voor niet-starters (focusgebied 4B) uitbetaald. In totaal werd 612.000 euro steun verleend voor advies aan 612 landbouwers.

Eind juli 2016 werd de tweede overheidsopdracht gepubliceerd waarmee adviesdiensten werden geselecteerd die over 1 of meerdere modules advies mogen geven in de periode 2017-2018. Begin 2017 werd de tweede aanvraagperiode voor het bedrijfsadvies geopend. Module 10 (technisch advies verwerking primaire landbouwproducten (voeding)) is daarbij nieuw ten opzichte van de eerste looptijd.

Uitvoeringsjaren 2014-2017
In 2014-2017 werden 199 adviezen voor starters (focusgebied 2B) en 1.053 adviezen voor niet-starters (focusgebied 4B) uitbetaald. In totaal kregen 767 landbouwers een advies.

1.2.3 Maatregel 4 – Investeringen in materiële activa

1.2.3.1 Steun aan investeringen op het landbouwbedrijf

Uitvoeringsjaar 2017
Voor 5.858 projecten van 2.427 bedrijven werd in 2017 de laatste schijf investeringssteun uitbetaald, waarvan 82% binnen focusgebied 2A, 8% binnen focusgebied 5B en 10% binnen focusgebied 5D. Samen ontvingen deze projecten bijna 75 miljoen euro steun. 1,4% van de totale uitgaven ging naar een biologisch bedrijf.

Bij 62% van de 2.427 gesteunde bedrijven werd het project ingediend door een natuurlijk persoon. Daarvan was 8% een vrouw en 38% jonger dan 40 jaar.

41% van de 5.858 uitbetaalde projecten werd uitgevoerd op een gemengd bedrijf, 22% op een melkveebedrijf en 12% op een tuinbouwbedrijf (figuur 1). 50% van de uitbetaalde projecten werd uitgevoerd door een bedrijf groter dan 50 hectare (figuur 2).

In 2017 werden 9.386 nieuwe projecten geselecteerd.

Uitvoeringsjaren 2014-2017
Voor 25.436 projecten van 12.751 bedrijven werd in 2014-2017 de laatste schijf investeringssteun uitbetaald, waarvan 83% binnen focusgebied 2A, 4% binnen focusgebied 5B en 13% binnen focusgebied 5D.

36% van de uitbetaalde projecten werd uitgevoerd op een gemengd bedrijf, 20% op een melkveebedrijf en 18% op een tuinbouwbedrijf.
45% van de uitbetaalde projecten werd uitgevoerd op een bedrijf groter dan 50 hectare, 31% op een bedrijf tussen 20 en 50 hectare.

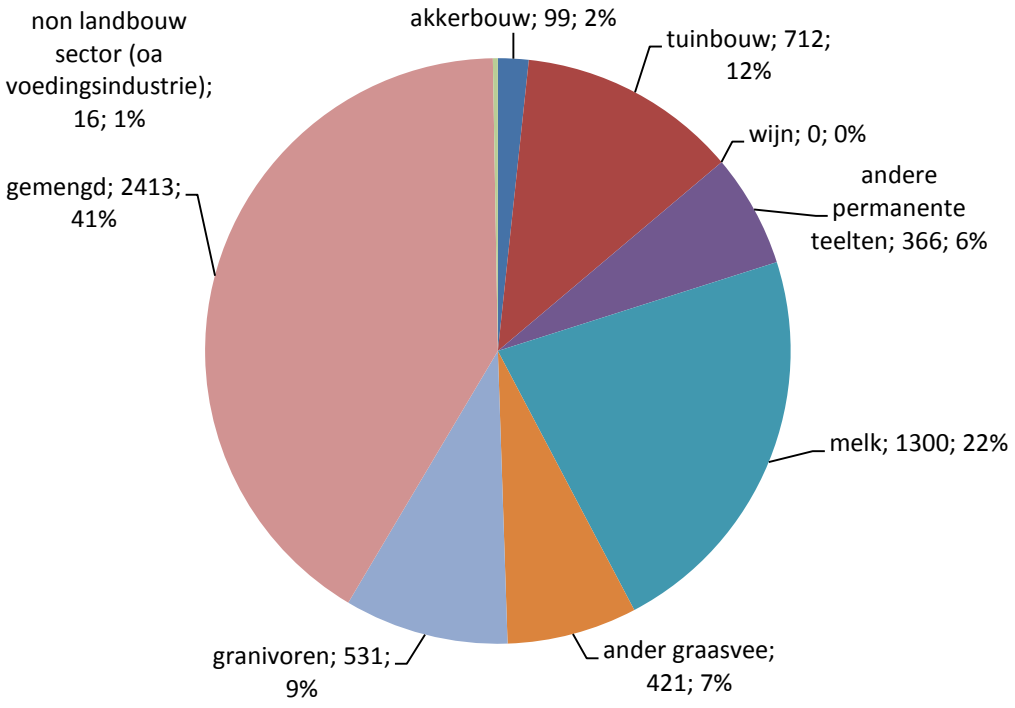

Figuur 1 Absolute en procentuele verdeling van het aantal uitbetaalde dossiers *M04 Steun aan investeringen op het landbouwbedrijf* over de verschillende bedrijfstypes (2017)

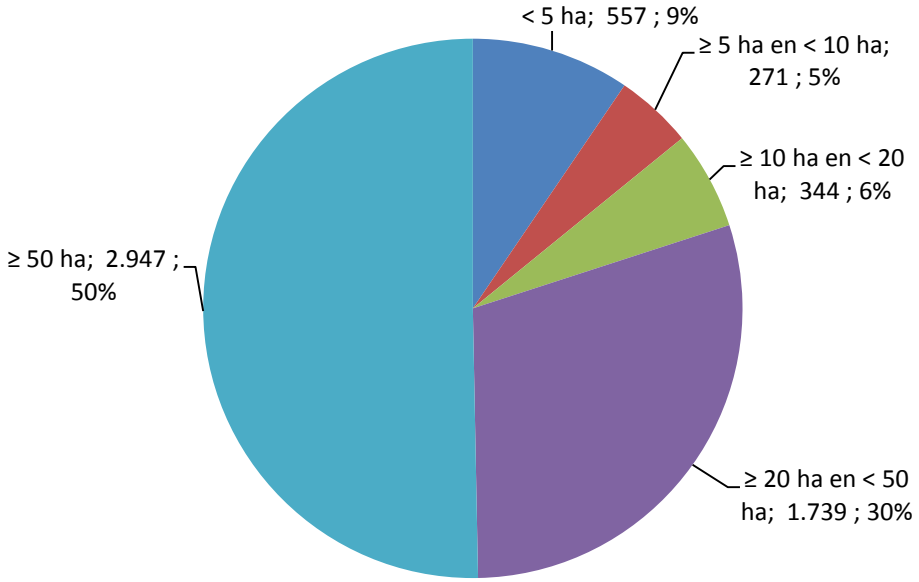

Figuur 2 Absolute en procentuele verdeling van het aantal uitbetaalde dossiers *M04 Steun aan investeringen op het landbouwbedrijf* over vijf categorieën van bedrijfsgrootte (2017)

1.2.3.2 Projectsteun voor innovaties in de landbouw

De maatregel ging in 2016 van start. Er werden in 2017 16 projecten geselecteerd. In totaal zijn nu 27 projecten geselecteerd. Er zijn er nog geen volledig uitbetaald.

1.2.3.3 Investeringssteun voor verwerking en afzet van land- en tuinbouwproducten

Voor deze maatregel zijn er nog geen uitbetaalde projecten. In 2017 werd de eerste oproep georganiseerd. Daarbij zijn 20 projecten geselecteerd. Die worden na uitvoeren uitbetaald.

1.2.3.4 Steun aan niet-productieve investeringen op het landbouwbedrijf

De maatregel ging in 2016 van start. Er werden 21 projecten geselecteerd in 2017. In totaal zijn 42 projecten geselecteerd. Er zijn er nog geen volledig uitbetaald.

1.2.4 Maatregel 6 - Ontwikkeling van landbouwbedrijven en ondernemingen

1.2.4.1 Overnamesteun voor jonge landbouwers

Uitvoeringsjaar 2017

Voor 164 dossiers werd in 2017 de laatste schijf overnamesteun uitbetaald. Samen zijn deze dossiers goed voor meer dan 7,2 miljoen euro overheidssteun. 1,3% daarvan ging naar een biologisch bedrijf. 19% van de gesteunde landbouwers was een vrouw.

De meeste dossiers hadden betrekking op gemengde (43%) en melkveebedrijven (20%) (figuur 3). 50% van de dossiers betrof een bedrijf groter dan 50 hectare en 30% ging over een bedrijf tussen 20 en 50 hectare (figuur 4).

In 2017 werden 143 nieuwe dossiers geselecteerd.

Uitvoeringsjaren 2014-2017

Voor 1.107 dossiers werd in 2014-2017 de laatste schijf overnamesteun uitbetaald.
De meeste dossiers hadden betrekking op gemengde (41%) en melkveebedrijven (24%).

1.2.4.2 Aanloopsteun voor ontwikkeling van kleine landbouwondernemingen

De maatregel is opgestart in 2016. Er werden 4 dossiers geselecteerd in 2017. In totaal zijn er 12 dossiers geselecteerd. Er zijn er nog geen volledig uitbetaald.

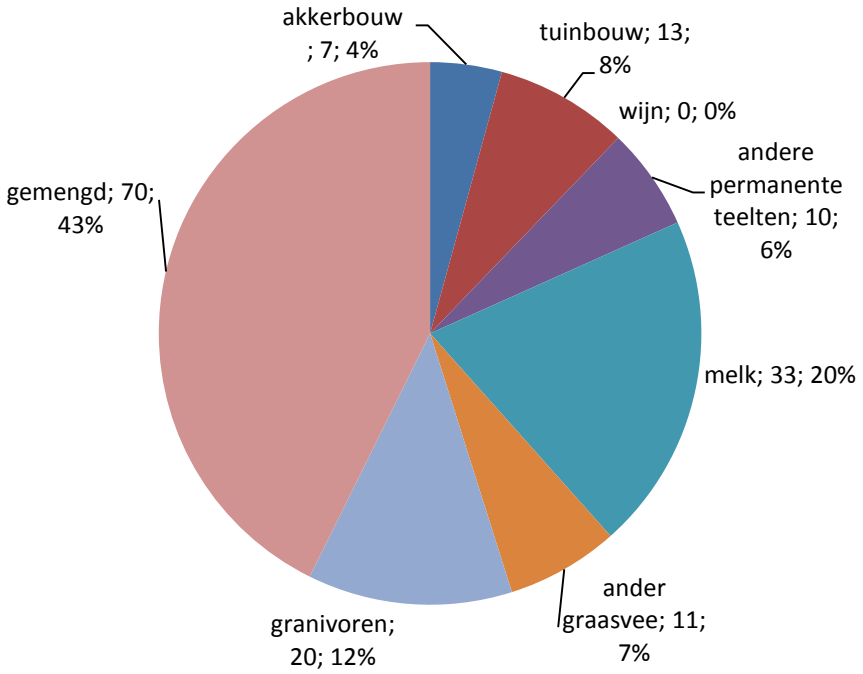

Figuur 3 Absolute en procentuele verdeling van het aantal uitbetaalde dossiers *M06 overnamesteun voor jonge landbouwers* over de verschillende bedrijfstypes (2017)

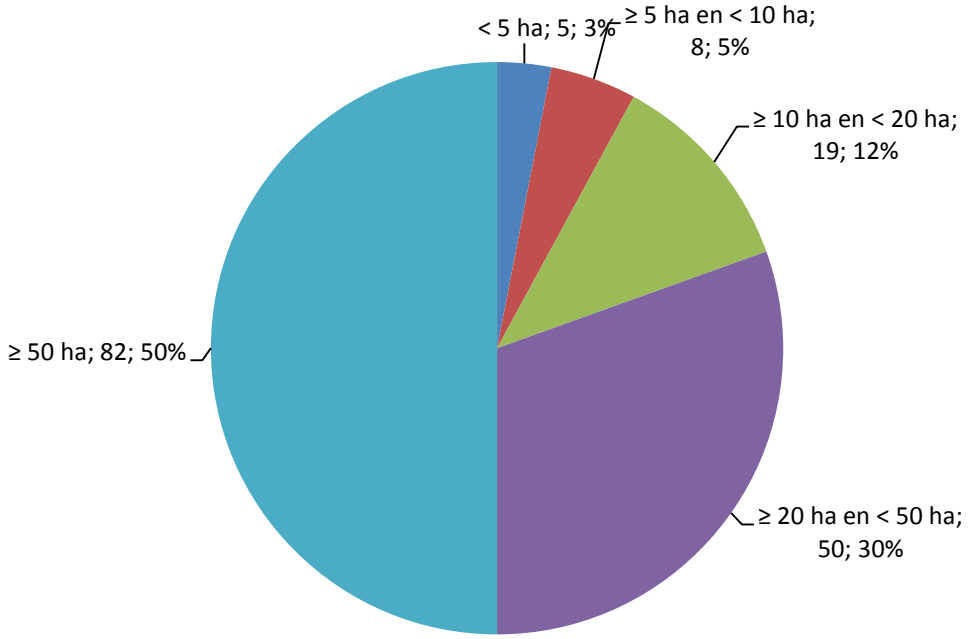

Figuur 4 Absolute en procentuele verdeling van het aantal uitbetaalde dossiers *M06 overnamesteun voor jonge landbouwers* over vijf categorieën van bedrijfsgrootte (2017)

1.2.5 Maatregel 7 - Basisdiensten en dorpsvernieuwing in plattelandsgebieden

1.2.5.1 Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit van het platteland door investeringen

In 2017 ontvingen 5 projecten de laatste schijf overheidssubsidie. De totale overheidsuitgaven voor deze projecten bedroegen 637.000 euro. In totaal kunnen 3.197 personen genieten van de verbeterde voorzieningen dankzij de gesteunde investeringen. In 2017 werden 20 nieuwe projecten geselecteerd. Dat brengt het totaal op 38 goedgekeurde projecten.

Voorbeeldproject: Hagehelden

Dit project streeft naar de herwaardering van houtkanten. De deelnemende gemeenten ontwikkelen een digitaal houtkantenplan. Dit stelt hen in staat hun houtkanten te beheren en in te zetten als een hernieuwbare klimaat-neutrale energiebron rekening houdend met alle functies van deze houtkanten op vlak van energie en grondstof, ecologie, landbouw en eventuele recreatieve functies. Elk gemeentelijk houtkantenplan is via een participatief proecs afgestemd met lokale partners, in het bijzonder de landbouwers en natuurverenigingen.

Invasieve exoten (Amerikaanse Vogelkers) worden waar nodig eerst bestreden, een noodzakelijke voorwaarde voor gezond verjongen van de houtkanten.

Er wordt een lokale logistiek opgezet voor rendabele oogst door landbouwers en lokale afzet van houtsnippers. Voor het beheer (het oogsten en verjongen) worden lokale AgroBeheergroepen opgericht en opgeleid. Een innovatieve verplaatsbare drooginstallatie zorgt ervoor dat lokale restwarmte van landbouwbedrijven ingezet wordt om houtsnippers te drogen. Het Kortweg Natuur-label garandeert de kwaliteit en duurzaamheid.

1.2.5.2 Inrichting in functie van Natura 2000

Deze maatregel is opgedeeld in 4 submaatregelen.

- Natuurinrichting

De eerste oproep voor de submaatregel natuurinrichting werd in 2017 georganiseerd, waarbij 4 projecten goedkeuring kregen. Er zijn nog geen uitbetaalde projecten.

- Natuurprojectovereenkomst

De submaatregel natuurprojectovereenkomst ging in 2016 van start. In 2017 werd 1 project uitbetaald, goed voor 20.400 euro overheidssteun. 12.656 personen kunnen dankzij dit project genieten van de verbeterde voorzieningen. Er werden geen nieuwe projecten goedgekeurd in 2017.
In 2016-2017 werden 2 projecten uitbetaald.

- Uitzonderlijke eenmalige inrichtingsmaatregelen binnen erkende reservaten

De submaatregel uitzonderlijke eenmalige inrichtingsmaatregelen binnen erkende reservaten ging in 2016 van start. Er werden 5 nieuwe projecten goedgekeurd bij de oproep van 2017. In 2017 werd 1 project uitbetaald, waarvan 41.000 personen de vruchten kunnen plukken.

- Projectsubsidies natuur

In 2017 werden 6 projecten uitbetaald, goed voor bijna 140.000 euro overheidssteun. 157.000 personen kunnen dankzij deze projecten genieten van de verbeterde voorzieningen.
Bij de oproep van 2017 werden 53 nieuwe PDPO III-projecten goedgekeurd (https://www.natura2000.vlaanderen.be/project/investeringssubsidies-natuur-2017).
In 2015-2017 werden 8 projecten uitbetaald.

Voorbeeldproject natuurinrichting: Berlarebroek-Donkmeer

ANB en VLM werken samen met verschillende partners (polder Schelde-Durme, vzw Durme, Provincie Oost-Vlaanderen, intercommunale Dender-Durme-Schelde, en Regionaal Landschap Schelde-Durme) aan het natuurinrichtingsproject Berlarebroek-Donkmeer, gelegen in habitat- en vogelrichtlijngebied. Het natuurherstel is vooral gericht op het nemen van inrichtingsmaatregelen om kwetsbare, biologisch waardevolle en Europees beschermde habitats te herstellen, waaronder de typische laagveenvegetaties en drijftillen. Het ontwikkelen van rietmoeras in functie van vogelsoorten zoals roerdomp, woudaap en snor is ook een doelstelling. Meer natuurlijke oevers moeten beschutting creëren voor jonge vis en enkele vismigratieknelpunten wegwerken. Door al deze maatregelen wordt de omgeving Berlare Broek en Donkmeer versterkt als ecologische stapsteen langs de Schelde.

Voorbeeldproject projectsubsidies natuur: Landbouwers werken aan natuurdoelstellingen in het Bos van Aa

Het Agrobeheercentrum Eco² werkt aan een project in het Bos van Aa. De focus van dit project ligt op de uitbreiding van het leefgebied van de kamsalamander en de ontwikkeling van soortenrijke graslanden, met name glanshaverhooiland. Het project omvat de aanleg van poelen ten behoeve van de kamsalamander, de vorming van grasland, de aanplant van houtkanten en het uitmijnbeheer van het grasland.

1.2.6 Maatregel 8 - Investeringen in de ontwikkeling van bosgebieden en de verbetering van de levensvatbaarheid van bossen

1.2.6.1 Bebossing

- Aanlegsubsidie

In 2017 werden geen dossiers uitbetaald voor aanleg bebossing. Er werden 4 nieuwe dossiers goedgekeurd in 2017.
In 2014-2017 werden 30 dossiers uitbetaald, goed voor een areaal van 46 ha.

- Onderhoudssubsidie en inkomenscompensatie

In 2017 werden aan 236 begunstigden onderhoudssubsidie en inkomenscompensatie voor bebossing uitbetaald, voor een totaal areaal van 308 hectare. Samen ontvingen deze bedrijven zo'n 140.000 euro overheidssteun (allemaal eerder goedgekeurde dossiers).

1.2.6.2 Aanleg van een boslandbouwsysteem

Uitvoeringsjaar 2017
In 2017 werd de aanleg van 38 hectare boslandbouw gesteund, verspreid over 8 bedrijven. Samen ontvingen deze bedrijven 26.615 euro overheidssteun.
Er werden 15 nieuwe projecten goedgekeurd.
Uitvoeringsjaren 2014-2017
In 2014-2017 werd de aanleg van 53 hectare boslandbouw gesteund, verspreid over 14 bedrijven.

1.2.6.3 Herbebossing

Uitvoeringsjaar 2017
Er zijn in 2017 31 herbebossingsprojecten uitbetaald met een totaal areaal van 38 hectare. 10 nieuwe projecten kregen goedkeuring in 2017.

Uitvoeringsjaren 2014-2017
Er zijn in 2014-2017 109 herbebossingsprojecten uitbetaald met een totaal areaal van bijna 138 hectare.

Voorbeeldproject: Kattenbos in Lommel

Met dit project in heide en bos herbeboste de stad Lommel 17 hectare in en rond het Kattenbos met wintereik en berk. Het bos is erg bekend en veel bezocht door recreanten.

1.2.7 Maatregel 9 - Oprichting van producentengroeperingen en -organisaties

Deze maatregel is in 2016 van start gegaan met een eerste oproep, waarna dossiers van 4 PO's zijn goedgekeurd in drie verschillende sectoren: varkensvlees, zuivel en eieren. In 2017 ontvingen deze 4 PO's, waarvan in totaal 463 bedrijven deel uitmaken, samen 180.000 euro overheidssteun.

1.2.8 Maatregel 10 - Agromilieu

Uitvoeringsjaar 2017
In 2017 is 15 miljoen euro uitbetaald aan agromilieu-klimaatcontracten. Daarvan was 11,4 miljoen euro voor contracten onder prioriteit 4 en 3,6 miljoen euro voor contracten onder focusgebied 5D. Er zijn zowel PDPO III-contracten als lasten uit het verleden (PDPO II-contracten) uitbetaald.

In totaal zijn er 18.464 contracten (17.123 binnen prioriteit 4 en 1.341 binnen focusgebied 5D) uitbetaald (figuur 5), goed voor een totaal uitbetaald areaal van 28.031 hectare (waarvan 19.486 hectare onder prioriteit 4 en 8.545 hectare onder focusgebied 5D) (figuur 6).

Uitvoeringsjaren 2014-2017
De evolutie van het uitbetaalde areaal per type agromilieu-klimaatmaatregel is weergegeven in tabel 2. Tabel 3 geeft deze evolutie voor het aantal uitbetaalde contracten. In beide tabellen zijn zowel de PDPO II- als de PDPO III-contracten opgenomen.
Voor verschillende types agromilieu-klimaatmaatregelen neemt het uitbetaalde areaal toe, dankzij een stijgend aantal contracten.
Een afnemend areaal is vaak te wijten aan het aflopen van PDPO II-contracten, die niet volledig gecompenseerd worden door nieuwe PDPO III-contracten. Zo neemt het areaal onder “waterkwaliteit” bijvoorbeeld af, door de uitdovende PDPO II-overeenkomsten BO water, die niet volledig gecompenseerd worden door de toenemende contracten onder de nieuwe BO waterkwaliteit. Hetzelfde gebeurt bij de maatregelen voor erosiebestrijding.
In 2015 zijn enkel PDPO II-contracten uitbetaald, maar nog geen PDPO III-contracten..

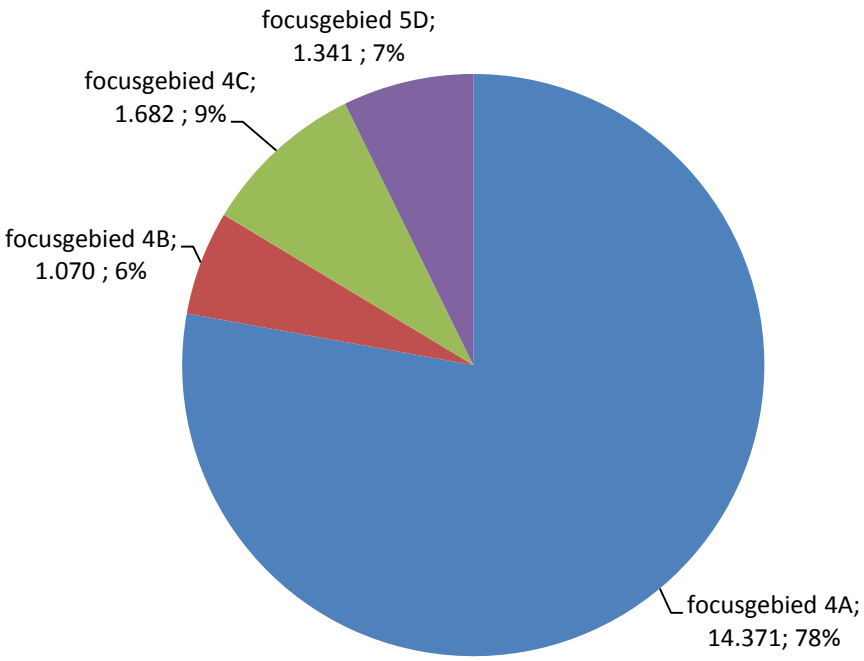

Figuur 5 Aantal uitbetaalde contracten *M10* per focusgebied, inclusief lasten uit verleden (*aantal; procentuele verdeling*) (2017)

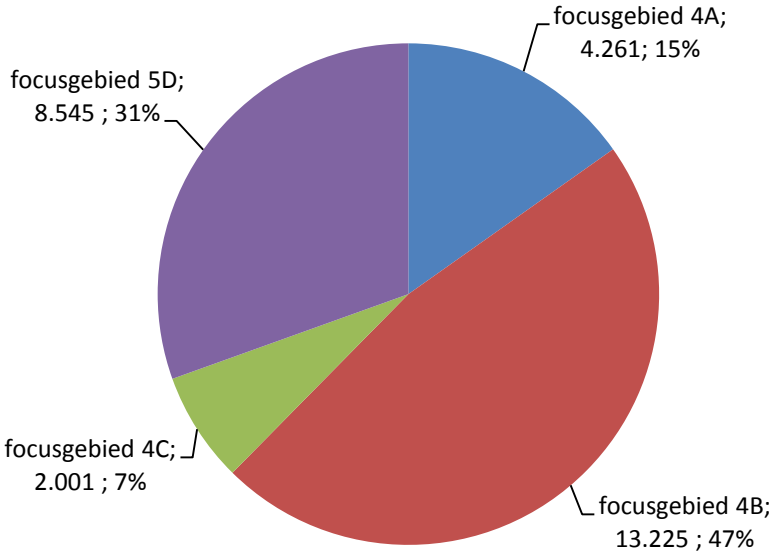

Figuur 6 Uitbetaald areaal *M10* per focusgebied, inclusief lasten uit verleden (*ha; procentuele verdeling*) (2017)

Tabel 2 Jaarlijks uitbetaald areaal *M10 agromilieu* per type agromilieu-klimaatmaatregel (*hectare*), inclusief lasten uit verleden, 2015-2017

Agromilieu-klimaatmaatregel	focusgebied	2015	2016	2017
soortenbescherming	4A	711	1.642	2.019
erosiebestrijding	4C	1.889	2.836	2.001
kleine landschapselementen	4A	0	156	144
botanisch beheer	4A	0	88	215
perceelsranden	4A	1.162	1.422	1.737
waterkwaliteit	4B	16.956	16.142	3.496
fosfaatuitmijning	4A	0	0	0
verminderde bemesting	4A	0	0	0
vlinderbloemigen	5D	0	5.424	8.394
mechanische onkruidbestrijding	4B	0	1.925	1.697
verwarringstechniek	4B	8.067	7.781	7.629
teelt van vlas en hennep	5D	0	144	151
hoogstambomen (uitdovend)	4A	171	258	146
sierteelt (uitdovend)	4B	1.210	1.171	403
totaal	/	**30.166**	**38.990**	**28.031**

Tabel 3 Aantal uitbetaalde contracten *M10 agromilieu* per type agromilieu-klimaatmaatregel (*hectare*), inclusief lasten uit verleden, 2015-2017

Agromilieu-klimaatmaatregel	focusgebied	2015	2016	2017
soortenbescherming	4A	354	1.794	2.251
erosiebestrijding	4C	2.887	2.470	1.682
kleine landschapselementen	4A	0	6.089	5.504
botanisch beheer	4A	0	83	170
perceelsranden	4A	4.610	5.117	5.899
waterkwaliteit	4B	910	843	170
fosfaatuitmijning	4A	0	0	0
verminderde bemesting	4A	0	0	0
vlinderbloemigen	5D	0	971	1.319
mechanische onkruidbestrijding	4B	0	422	401
verwarringstechniek	4B	575	477	463
behoud lokale veerassen	4A	230	156	147
teelt van vlas en hennep	5D	0	20	22
hoogstambomen (uitdovend)	4A	433	633	400
sierteelt (uitdovend)	4B	126	112	36
totaal	/	10.125	19.187	18.464

1.2.9 Maatregel 11 – Biologische landbouw

In 2017 is 1,1 miljoen euro uitbetaald aan 449 bedrijven, voor een totaal areaal van 5.055 hectare. Daarvan is 1.346 hectare in omschakeling en op 3.709 hectare werd de voortzetting van biolandbouw gesteund. In 2016 werd 514 ha in omschakeling en 3.522 ha voortzetting gesteund.

1.2.10 Maatregel 16 - Samenwerking

1.2.10.1 Steun voor de oprichting en werking van EIP-operationele groepen

Er zijn nog geen uitbetaalde projecten van deze maatregel.
In 2017 werd de tweede oproep georganiseerd, waarbij 5 operationele groepen werden geselecteerd voor financiering binnen PDPO III. Ze kaderen allemaal binnen de plantaardige sector. Een korte beschrijving van de geselecteerde operationele groepen is te vinden op https://lv.vlaanderen.be/nl/subsidies/scholen-groeperingen-vzws-organisaties/europees-partnerschap-voor-innovatie/2017.

In totaal zijn er 10 operationele groepen geselecteerd.

1.2.10.2 Plattelandsontwikkeling door samenwerking met de stedelijke omgeving

Deze maatregel ging in 2015 van start. De oproepen worden georganiseerd door de provincies. Er zijn nog geen projecten uitbetaald. In 2017 werd 1 nieuw project geselecteerd.
In 2014-2017 zijn er 6 projecten goedgekeurd.

Voorbeeldproject: Voedselrijk

De nieuwe betrokkenheid rond voedsel in de stad leidt te weinig tot gedragsverandering en grotere omzet binnen de korte keten. Het platteland vraagt tijd en ruimte om aan te sluiten op de sterke stedelijke dynamiek rond duurzaam voedsel. Op het niveau van Zuid-West-Vlaanderen start men met een voedselplatform een regionale strategie op om een hogere graad van duurzame zelfvoorziening te bereiken. Centraal staan enkele inspirerende "voedselspillen". Dat zijn initiatieven van burgers en ondernemers waar stad en platteland, boer en consument samen werken. Met de unieke methodiek van samen koken en tafelen wil men inspireren en nadenken over acties voor de strategie.

1.2.10.3 Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit van het platteland door samenwerking

In 2017 werd voor 1 project de eindbetaling uitbetaald, goed voor bijna 5.000 euro overheidssteun. Er zijn 15 nieuwe projecten goedgekeurd in 2017. Dat brengt het totaal aantal goedgekeurde projecten in 2016-2017 op 36.

Voorbeeldproject: Brussel LUST

Met dit project wil men land- en tuinbouwers in de Vlaamse Rand rond Brussel stimuleren en tools aanreiken om het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te beleveren met duurzame land- en tuinbouwproducten. Men werkt hiervoor op 3 terreinen die gelijklopend gaan plaatsvinden. In de eerste plaats wil men land- en tuinbouwbedrijven in de Rand informeren en begeleiden rond de vermarkting van duurzame landbouwproducten met Brussel als potentiële markt. In de tweede plaats zullen de mogelijke vermarktingskanalen voor deze producten in Brussel onderzocht worden (in kaart brengen van de bestaande kanalen, detecteren van de hiaten, uitwerken van bijkomende kanalen en vraag en aanbod met elkaar in contact brengen). Afhankelijk van het soort geleverde producten door de landbouwbedrijven en de eigen keuzes van de bedrijfleiders worden de land- en tuinbouwers in de Rand toegeleid naar een of meerdere van deze kanalen. Als laatste wil men een antwoord bieden op het logistiek vraagstuk. Men onderzoekt de uitbouw van een verdeelcentrum in de Rand (haalbaarheidsstudie) van waaruit zelfstandige logistieke ondernemers de Brusselse markt zouden kunnen beleveren.

1.2.11 Maatregel 17 – Risicobeheer

Deze maatregel werd nog niet opgestart.

1.2.12 Maatregel 19 - Steun voor plaatselijke ontwikkeling in het kader van Leader

Leader is opgedeeld in vier submaatregelen.

- Opmaak lokale ontwikkelingsstrategieën

De oprichting van de Plaatselijke Groepen (PG's) en de opmaak van de lokale ontwikkelingsstrategieën gebeurde in 2015. Er zijn 12 PG's aangeduid, die samen een gebied bestrijken met een populatie van 2.146.307 inwoners. Voor de opmaak van de lokale ontwikkelingsstrategieën werd sinds 2016 niets meer uitbetaald.

- Uitvoering lokale ontwikkelingsstrategieën

Er zijn 5 projecten afgerond in 2017, voor een totaal subsidiebedrag van bijna 150.000 euro. Twee afgewerkte projecten droegen bij aan kennisoverdracht en innovatie (focusgebied 1C) en bereikten met de georganiseerde opleidingen 285 deelnemers. De drie andere projecten kaderden in de thema's streekidentiteit en leefbare dorpen en droegen daarmee bij aan focusgebied 6A. In 2017 werden 71 nieuwe projecten geselecteerd.

In 2016-2017 werden 8 projecten afgerond.

- Samenwerkingsprojecten

Er zijn nog geen uitbetaalde projecten voor deze maatregel.

- Werking plaatselijke groepen

Voor de werking van de PG's (Plaatselijke Groepen) werd in 2017 0,5 miljoen euro overheidssteun uitbetaald.

Voorbeeldproject: Zot van (t) boeren

Land- en tuinbouw is een slagader in het socio-economisch netwerk van de Westhoek. Gezien de opeenvolgende crisissen en de zichtbare geestelijke gezondheidsnood bij de doelgroep, wil het project alle krachten bundelen om deze belangrijke sector nog beter te ondersteunen. Door samenwerking met geestelijke gezondheidszorg en plattelandsorganisaties, worden bestaande en nieuwe kennis en initiatieven met mekaar gedeeld zodat de bestaande oplossingen beter bij de doelgroep geraken.

Door in iedere gemeente een boerentrekker te zoeken en te vinden, wil men aanbodgestuurd en vraaggestuurd werken. Om alle nieuwe vragen en adviesvragers structureel te kunnen helpen, wordt een fulltime medewerker aangeworven die ondersteund wordt door alle deelnemers van het samenwerkingsverband. Men gaat het gesprek aan met kennisdragers en dienstverleners in de geestelijke gezondheidszorg, de sociale dienstverlening en de erfbetreders, om ervaringen en oplossingen kenbaar te maken. Meer info: https://www.zotvantboeren.be/

1.3 TECHNISCHE BIJSTAND

De middelen voorzien voor technische bijstand worden besteed binnen twee posten: de algemene technische bijstand en het Vlaams Ruraal Netwerk. Tabel 4 geeft een overzicht van de technische bijstandsuitgaven in 2017.

1.3.1 Algemene technische bijstand

Binnen deze maatregel kaderen uitgaven voor voorbereiding, beheer, toezicht, monitoring, evaluatie en voorlichting.

De horizontale of programmabrede technische bijstand wordt beheerd door de beheersautoriteit. In 2017 werden bijna uitsluitend personeelskosten voor beheer en monitoring van het programma betaald.

De verticale of maatregelspecifieke technische bijstand wordt beheerd door de beheersdiensten. De provincies staan in voor de uitvoering en begeleiding van de gebiedsgerichte werking en ontvangen hiervoor een financiële bijdrage.

1.3.2 Vlaams Ruraal Netwerk

In de uitvoering van het PDPO III heeft het Vlaams Ruraal Netwerk (zie ook hoofdstuk 4) als taak om de bij plattelandsontwikkeling betrokken organisaties en overheidsdiensten bijeen te brengen en dit overkoepelend over de verschillende maatregelen.

De volgende taken staan hierbij centraal:

- Het faciliteren van het doorstromen van goede praktijken en projectvoorbeelden;
- Het faciliteren van thematische en analytische uitwisselingen tussen belanghebbenden in de plattelandsontwikkeling, inclusief het delen en verspreiden van resultaten;
- Het verstrekken en/of faciliteren van training- en netwerkactiviteiten voor Plaatselijke Groepen (in het bijzonder rond interterritoriale en transnationale samenwerking, onderlinge samenwerking en andere samenwerkingsvormen);
- Het verzorgen en/of faciliteren van netwerkmomenten rond advies en innovatie, o.a. in samenwerking met het Vlaams EIP-netwerk;
- Het delen en verspreiden van bevindingen inzake monitoring en evaluatie van PDPO II en III;
- Het voeren van de algemene communicatie rond PDPO, in overleg met de beheerautoriteit en uitgewerkt via een communicatieplan, incl. communicatie naar een breed publiek;
- Het actief bijdragen aan de werking van het European Network for Rural Development.

De uitgaven van het Vlaams Ruraal Netwerk kaderen binnen de uitvoering van deze taken. Ook personeelskosten vallen hieronder.

Tabel 4 Overzicht uitgaven technische bijstand PDPO III 2017

	ELFPO (euro)	Vlaams Gewest (euro)	Totale overheidssteun (euro)
Algemene technische bijstand			
1.1 voorbereiding	0,00	0,00	0,00
1.2 beheer	104.545	104.545	209.090
1.3 toezicht	0,00	0,00	0,00
1.4 monitoring en evaluatie	26.239	26.239	52.478
1.5 voorlichting en communicatie	0,00	0,00	0,00
1.6 controle en audit	0,00	0,00	0,00
Totaal algemene technische bijstand	**130.784**	**130.784**	**261.568**
Ruraal netwerk			
2.1 beheer	3.642	3.642	7.284
2.2 uitvoering actieplan	71.513	71.512	143.025
Totaal ruraal netwerk	**75.155**	**75.154**	**150.309**
ALGEMEEN TOTAAL	**205.939**	**205.938**	**411.877**

2 PROGRAMMABEHEER

2.1 TOEZICHT EN EVALUATIE

Het Toezichtcomité PDPO III is samengekomen op 8 juni 2017. Op de agenda stonden onder andere:

- de goedkeuring van het PDPO III-jaarverslag 2016
- de wijzigingen in PDPO III
- het evaluatieplan 2017
- de voorlichtings- en publiciteitsstrategie voor PDPO III 2017.

De concrete actie 'projectsteun voor innovaties in de landbouw' van maatregel M04 werd toegelicht met een bezoek aan een voorbeeldbedrijf.

Het Toezichtcomité werd bovendien in maart 2017 schriftelijk geconsulteerd over de bijsturing van de fiche voor selectiecriteria van de concrete actie 'projectsubsidies natuur' van maatregel M07.

2.2 BEHEER VAN HET PROGRAMMA

Op regelmatige tijdstippen komt het Uitvoeringscomité PDPO III samen. Hierin zetelen de beheerautoriteit (Coördinerende Cel Europees Plattelandsbeleid of CCEP), alle betrokken beheersdiensten, het Betaalorgaan, de interne audit en het Vlaams Ruraal Netwerk.
De vergaderingen van 2017 vonden plaats op 9 februari, 28 maart, 30 mei, 4 juli, 5 september, 5 oktober, 21 november en 19 december.

Vaste onderwerpen op de agenda zijn:

- Financiële voortgang PDPO III
- Meldingen van het Betaalorgaan & Interne audit
- Mededelingen vanuit CCEP (onder andere verslaggeving Rural Development Committee)
- Monitoring en evaluatie
- Vlaams Ruraal Netwerk

Deze agenda wordt aangevuld met onderwerpen die op dat moment actueel zijn of bijzondere aandacht vragen, zoals de controlestatistieken, de beheerverklaring, etc.

Het Uitvoeringscomité heeft via een gedeeld elektronisch platform toegang tot alle relevante documenten.

Naast het Uitvoeringscomité komt indien nodig ook de Werkgroep niet-GBCS samen. Hierin worden de Europese verplichtingen voor de niet-areaalgebonden maatregelen aan de beheersdiensten toegelicht en worden praktische richtlijnen voor de rapportering van de controledata en de controlestatistieken besproken. In 2017 werd hierbij aandacht besteed aan de wijzigingen in de controleverordening (EU) nr. 809/2014 die van toepassing zijn vanaf 2018.

Om de vinger aan de pols te houden, voeren de uitvoerende beheerdiensten jaarlijks een zelfevaluatie uit over de error rates van de maatregel(en) waarmee zij belast zijn. Het doel van de (zelf)evaluatie is drieledig:

- zelf oplossingen zoeken voor eventuele hoge foutenlast of inconsistenties in de maatregel
- input geven voor de beheerverklaring
- insteek geven voor het nationaal actieplan error rates, dat jaarlijks aan de Europese Commissie wordt verstuurd.

In 2017 werd in uitvoering van artikel 62 van de plattelandsverordening (EU) nr. 1305/2013 een uitgebreide tussentijdse beoordeling uitgevoerd op de verifieerbaarheid en controleerbaarheid van elke GBCS-maatregel van PDPO III. Deze beoordeling is een samenwerking tussen de betrokken beheersdienst(en), het betaalorgaan en de beheerautoriteit en heeft tot doel de (controle op de) betrokken maatregelen aan te passen wanneer de vereisten inzake verifieerbaarheid en controleerbaarheid niet zijn nageleefd.

De beheerautoriteit initieert deze opdrachten en verspreidt aandachtspunten en documenten van de Commissie die relevant zijn. De Interne Audit monitort op regelmatige tijdstippen de kwantiteit van de uitgevoerde controles en koppelt hierover terug tijdens het Uitvoeringscomité. Dit is complementair aan de kwalitatieve audits die de Interne Audit uitvoert bij alle PDPO III-maatregelen.

2.3 WIJZIGINGEN AAN HET PROGRAMMA

Het programma werd in 2017 voor een derde keer gewijzigd via een besluit conform art.11 b van verordening (EU) nr. 1305/2013. Via deze wijziging werden binnen maatregel M10 een aantal beheerovereenkomsten aangepast. Tevens werden aanpassingen gedaan in maatregel M07, met name wijzigingen in de types concrete acties onder de sub-maatregel Inrichting Natura 2000.

De programmawijziging werd officieel ingediend bij de Europese Commissie op 1 augustus 2017 en via een uitvoeringsbesluit goedgekeurd op 8 september 2017.

3 ONGOING EVALUATIE

Evaluatie van het PDPO III verloopt volgens het vooraf opgestelde evaluatieplan.

3.1 UITGEVOERDE EVALUATIES 2017

3.1.1 Vlaams Ruraal Netwerk. Interne evaluatie. Werkjaar 2017

In de evaluatie worden de realisaties vergeleken met de doelstellingen voor 2017. De overkoepelende thema's organisatie, communicatie en transnationale ondersteuning vormen hierbij de rode draad. Tot slot wordt er aandacht besteed aan de realisaties van het Vlaams EIP-netwerk in 2017 en worden er aandachtspunten voor de toekomst besproken.
https://ruraalnetwerk.be/node/2568

3.1.2 PDPO III zet in op ecosysteemdiensten

Dit rapport bespreekt de maatregelen die PDPO III neemt om de toestand van ecosysteemdiensten te verbeteren. De focus ligt hierbij voornamelijk op landbouw en de wisselwerking ervan met de verschillende ecosysteemdiensten. Als basis worden de eerdere rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek gebruikt.
https://lv.vlaanderen.be/nl/voorlichting-info/publicaties-cijfers/studies/landbouw-en-omgeving/pdpo-iii-zet-op

3.1.3 Berekening economische impact PDPO III

In deze studie wordt berekend wat het effect is van de PDPO-maatregelen investeringssteun en overnamesteun op een aantal economische parameters van de gesteunde bedrijven. De investeringssteun wordt opgesplitst per focusgebied.
https://lv.vlaanderen.be/nl/voorlichting-info/publicaties-cijfers/studies/beleid/berekening-economische-impact-pdpo-iii-2017

3.1.4 Innovatie in de Vlaamse land- en tuinbouw. Resultaten 2017 van het Landbouwmonitoringsnetwerk

Om een beter zicht te krijgen op verbeteringen of innovaties in de producten, de processen, de organisatie of de vermarkting in de Vlaamse land- en tuinbouw werd er een bevraging georganiseerd bij de deelnemers aan het Landbouwmonitoringsnetwerk. De resultaten hiervan worden in dit rapport weergegeven en besproken.
https://lv.vlaanderen.be/nl/voorlichting-info/publicaties/studies/innovatie-en-toekomst/innovatie-de-vlaamse-land-en-tuinbouw

3.1.5 Programma voor plattelandsontwikkeling Vlaanderen 2014-2020 (PDPO III) - Jaarverslag 2016

Dit is het tweede uitvoeringsverslag over het Vlaamse plattelandsontwikkelingsprogramma PDPO III. Eind 2016 verleende de Vlaamse overheid al bijna 81 miljoen euro steun aan onder meer investeringen,

de oprichting van nieuwe land- en tuinbouwbedrijven, opleidingen in de landbouw, agromilieumaatregelen en Leaderprojecten op het Vlaamse platteland.
https://lv.vlaanderen.be/nl/voorlichting-info/publicaties/studies/beleid/programma-voor-plattelandsontwikkeling-vlaanderen-2014

3.1.6 Agromilieu- en klimaatmaatregelen: verkenning van zes West-Europese regio's

In dit rapport wordt een screening verricht van de agromilieu- en klimaatmaatregelen van zes Europese landen of regio's: Nederland, Wallonië (België), Nedersaksen (Duitsland), Nord-Pas de Calais (Frankrijk), Schotland (Verenigd Koninkrijk) en Denemarken. De basis hiervoor is het plattelandsontwikkelingsprogramma waarover elke lidstaat/regio beschikt.
https://lv.vlaanderen.be/nl/voorlichting-info/publicaties-cijfers/studies/landbouw-en-omgeving/agromilieu-en-klimaatmaatregelen

3.1.7 Enquête van het Vlaams Ruraal Netwerk over sociale media en communicatiekanalen Departement Landbouw en Visserij

Het Vlaams Ruraal Netwerk deed in samenwerking met het Departement Landbouw en Visserij een verkennend onderzoek naar het socialemediagebruik bij land- en tuinbouwers. Ze organiseerden hiervoor een online bevraging.
https://ruraalnetwerk.be/pdpo-iii/publicaties/rapport-enqu%C3%AAte-van-het-vlaams-ruraal-netwerk-over-sociale-media-en

3.2 NETWERKACTIVITEITEN

De documenten van de bijeenkomst van de Europese *Expert Group on Monitoring and Evaluating the CAP* op 10 mei 2017 werden ter voorbereiding grondig doorgenomen. Ze werden meegenomen in de voorbereiding en uitvoering van de monitoring en evaluatie van het Vlaamse programma.

Voor de good practice workshop "How to report on evaluation in the Annual Implementation Reports: experiences and outlook" op 19-20 september in Letland werd insteek gegeven samen met Wallonië.

Op het jaarlijkse capacity building event georganiseerd door de European Evaluation Helpdesk for Rural Development op 21 december deelden Nederland en Vlaanderen hun ervaringen en goede praktijken met betrekking tot evaluatie van hun plattelandsontwikkelingsprogramma's.

4 VLAAMS RURAAL NETWERK

Het Vlaams Ruraal Netwerk (VRN) is gesitueerd binnen het Departement Landbouw en Visserij en bestaat uit 3 VTE.

Het VRN maakte een globaal meerjarenplan (2014-2020) op, dat jaarlijks wordt uitgewerkt tot een jaaractieplan. Het meerjarenplan en de jaaractieplannen van het VRN worden opgehangen aan de vier strategische doelstellingen voor het VRN en de strategische thema's van PDPO III. Naar jaarlijkse gewoonte heeft het VRN begin 2018 een evaluatie gemaakt van werkjaar 2017 en een planning voor het werkjaar 2018. Deze en vorige evaluaties en jaarplannen worden gepubliceerd op de website: http://www.ruraalnetwerk.be/pdpo-iii/publicaties/evaluaties-werkjaren .

4.1 ORGANISATIE

4.1.1 Externe evenementen

4.1.1.1 Studiedagen en informatiemomenten

Op 12 januari werd de studiedag 'Samenwerking loont' georganiseerd tijdens de landbouwbeurs Agriflanders in Gent. Deze studiedag vloeide voort uit een stakeholderoverleg. Er waren 120 deelnemers aanwezig.
Op 20 juni en 29 juni werden bijna identieke studiedagen rond erosie georganiseerd in Riemst en Maarkedal. Er was aandacht voor de verplichtingen in kader van erosie, voor de steun die via PDPO III mogelijk is voor erosiebestrijdingsmaatregelen en voor het erosiebeleid van de provincies. Er was een toelichting over een demoproject in de akkerbouw, en een perceelbezoek. Over de twee dagen samen waren er 105 deelnemers.
Op 26 september stond het thema 'leven en beleven op het platteland' centraal tijdens een studiedag in Merksplas. Naast de toelichtingen van een aantal PDPO-maatregelen, werd ook inspirerende projecten voorgesteld aan de 38 aanwezigen.

VRN draagt ook actief bij aan studiedagen van anderen. Ook in 2017 waren we aanwezig op een aantal studiedagen en netwerkevenementen van externen. Hieronder worden een drietal voorbeelden gegeven:

- Feed the Future, jongerencongres voor de agrarische ondernemer, 9 maart 2017, Sint-Niklaas
- Symposium Landbouw en landschap voor een gezamenlijke toekomst, 22 juni, Eupen
- Netwerkevenement Vlaamse/Belgische contactpunten voor EU-subsidieprogramma's, 24 oktober 2017, VLEVA, Brussel

4.1.1.2 Excursies en uitwisselingen

In 2017 werden vijf uitwisselingen georganiseerd:

- Er vond twee keer een stakeholderoverleg plaats: een rond het thema 'de toekomst van de multifunctionele landbouw', en een rond het thema 'opleiding en vorming, competenties voor de toekomst.
- Daarnaast waren er ook twee 'Lerende Netwerken LEADER'.

- Met de LEADER-coördinatoren werd een bezoek gebracht aan de expo 'Boter bij de vis'. Deze expo toont het dagelijks leven, de landbouw en de voeding tijdens WO I.

4.1.2 Interne evenementen

In 2017 werden drie interne infomomenten over PDPO III-maatregelen, zogenaamde ervaringsplatformen, georganiseerd voor de collega's van de beheersdiensten van PDPO III.

- 9 februari: LEADER. De Vlaamse Landmaatschappij, beheersdienst van deze maatregel, lichtte de maatregel toe. Vervolgens was het de beurt aan de PG-coördinator van de Plaatselijke Groep 'Hageland+', die meer toelichting over de praktische kant van de maatregel gaf.
- 30 mei: EIP-Operationele Groepen. Eerst gaf het Departement Landbouw en Visserij toelichting over de Europese Innovatiepartnerschappen en vervolgens besprak Inagro de operationele groep "Controlled Traffic Farming".
- 21 november: projectsteun voor innovaties in de landbouw. Het Departement Landbouw en Visserij gaf theoretische toelichting over deze maatregel. Twee landbouwers die VLIF-steun kregen voor innovaties voor het bouwen van een nieuwe vleesvarken-stal bespraken hun ervaring.

4.1.3 Andere

Europa in je buurt
De vierde editie van 'Europa in je Buurt' werd georganiseerd op zondag 7 mei. Tijdens deze jaarlijkse campagne slaan de 4 Europese Fondsen (EFRO, ESF, ELFPO en EFZMV) in Vlaanderen, de vijf Vlaamse provincies en de steden Antwerpen en Gent de handen in elkaar. Met 'Europa in je Buurt' willen we tonen aan de mensen dat de Europese Unie investeert in projecten uit hun buurt. In 2017 vond het evenement plaats in de stadshal van Gent. Er waren allerlei activiteiten, en er werd een folder uitgedeeld over de vier Europese Structuur- en Investeringsfondsen in Vlaanderen.

Maatopleiding controle op de toepassing van de wetgeving op de overheidsopdrachten
In 2016 werd op vraag van één van de beheersdiensten een opleiding ingericht die toegespitst was op de controle op de toepassing van de wetgeving op de overheidsopdrachten. Er werden twee sessies van telkens twee dagen ingepland: 6 en 19 oktober 2016, en 22 en 29 november 2016. De tweede sessie (november) werd omwille van ziekte van de lesgever uitgesteld naar 26 en 30 januari 2017.
De eerste dag werd de theorie toegelicht, terwijl de tweede dag zich voornamelijk toespitste op de praktijk. Zo hadden de deelnemers de mogelijkheid tot het doorsturen van cases, die dan behandeld werden tijdens de tweede dag. Een opleiding op maat dus. De opleiding werd goed tot zeer goed beoordeeld door de deelnemers.

Bevraging stakeholders
Tijdens het najaar van 2017 heeft het Vlaams Ruraal Netwerk verschillende stakeholders en partners bevraagd via een enquête per mail. Het doel van deze enquête is het verzamelen van input voor de opmaak van de jaarplanning 2018. In de mate van het mogelijke wordt deze informatie meegenomen in de planning voor het komende jaar. 11 stakeholders reageerden op de enquête.

Enquête sociale media
In 2016 heeft het Vlaams Ruraal Netwerk samen met het Departement Landbouw en Visserij een enquête opgestart om te peilen naar het gebruik van sociale media bij land- en tuinbouwers. De enquête werd opgemaakt naar aanleiding van een vraag van één van onze stakeholders over het gebruik van apps door landbouwers. De enquête werd afgesloten op 15 januari 2017. We kregen 321 reacties. De resultaten werden in het voorjaar van 2017 gedeeld op de website in de vorm van een rapport.

4.2 COMMUNICATIE

4.2.1 Website Vlaams Ruraal Netwerk (www.ruraalnetwerk.be)

Er werd getracht om minstens wekelijks de website inhoudelijk aan te passen en aan te vullen met verslagen van bezoeken en deelnames aan studiedagen, verslagen van vergaderingen en de eigen activiteiten. Alle ontvangen info omtrent studiedagen, belangrijke deadlines etc. werd opgenomen in de agenda. Daarnaast komt ook de nieuwsbrief online, worden regelmatig good practices gedeeld en werd nog een filmpje over de maatregelen 'Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit van het platteland door investeringen' en 'Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit van het platteland door samenwerking' online geplaatst.
In 2017 telde de website 34.423 pageviews en 10.579 unieke bezoekers.
In 2017 werd de laatste hand gelegd aan het 'anysurfer-proof' maken de website. Dit gebeurde na validatie van de website door Anysurfer, waarbij nog een aantal kleine opmerkingen werden gegeven. Daarnaast betalen we ook voor de hosting van de website.

4.2.2 Nieuwsbrief

Ook in 2017 werden vier edities van de nieuwsbrief gemaakt. In de nieuwsbrieven werden telkens de komende activiteiten van het Vlaams Ruraal Netwerk aangekondigd. Nieuw dit jaar is dat er aandacht werd geschonken aan het delen van een goed voorbeeld of nieuws vanuit het Europees Netwerk voor Plattelandsontwikkeling (ENRD) en EIP-Agri.
Het aantal abonnementen op deze nieuwsbrieven kende in 2017 een stijging van 37 extra geïnteresseerden (met een voorkeur voor de digitale versie van de nieuwsbrief). In totaal zijn er nu 1601 abonnees.

4.2.3 Andere publicaties

In 2017 werd het rapport over het gebruik van sociale media bij land- en tuinbouwers gepubliceerd (zie hoger).
Verder deelden we nog twee evaluatiepublicaties over PDPO III: "Studie: berekening economische impact PDPO III" en "Jaarverslag PDPO III – 2016".

4.2.4 Communicatie- en promotiemateriaal

Het communicatiemateriaal dat in 2017 werd aangekocht, of waarvan de overheidsopdracht werd opgestart, voldoet opnieuw aan de vereisten die vanuit Europa en Vlaanderen worden opgelegd. In 2017 werden 500 USB-sticks aangekocht.

4.2.5 Andere communicatie

Sommige zaken werden ook gecommuniceerd via de nieuwsflash van het Departement Landbouw en Visserij. Dit gebeurde bijvoorbeeld voor de resultaten van de enquête over het sociale mediagebruik van land- en tuinbouwers en voor de uitnodiging voor de publieke bevragingen over de noden van de Vlaamse landbouw, milieu gelinkt aan landbouw en het Vlaamse platteland op 15 februari 2018 in Rillaar en op 22 februari 2018 in Waregem.

4.3 TRANSNATIONALE ONDERSTEUNING

Het Vlaams Ruraal Netwerk heeft ook een transnationale werking. Zo ondersteunt het de werking van het European Network for Rural Development (ENRD) op verschillende manieren: als actief lid, als co-organisator of als deelnemer. Daarnaast beantwoordt het Vlaams Ruraal Netwerk ad hoc-vragen.
Het VRN nam in eigen naam en als Belgisch aanspreekpunt deel aan de bijeenkomsten van het ENRD. Zowel tijdens de vergadering van de Rural Networks' Steering Group op 17 mei 2017 als tijdens de bijeenkomst van de Rural Networks' Assembly op 14 december 2017 was het Vlaams Ruraal Netwerk vertegenwoordigd.

Het Vlaams Ruraal Netwerk werkte actief mee aan verschillende workshops, seminaries en conferenties:

- ENRD Workshop on Generation Renewal, 25 januari 2017, Brussel
- 4th LEADER and Community-Led Local Development subgroup meeting, 21 februari 2017, Brussel
- Regionalised NRN meeting: NRNs going local! Exploring approaches to regional and local networking, 31 mei 2017, Namen (presentatie, samen met de Waalse collega's)
- LEADER/CLLD: Role of bottom-up approach renewing ESI Funds for 2021-2027, 31 mei 2017, Brussel

In 2017 kwamen we ook een aantal keer samen met collega's van andere Rurale Netwerken en de collega's van het ENRD:

- Bezoek van aantal collega's van het Schotse NSU aan het Vlaams Ruraal Netwerk op 26 januari 2017 in Brussel.
- Bezoek van de Waalse collega's aan het VRN op 26 januari om onze planning aan elkaar voor te stellen en te bekijken waar eventueel gelijkenissen en samenwerkingsmogelijkheden zitten. Overleg op 13 oktober en 28 november ter voorbereiding van een evenement in 2018.
- Overleg met Gaya Ducceschi (ENRD) op 31 januari in Brussel over de activiteiten van het Vlaams Ruraal Netwerk en mogelijkheden tot samenwerking met andere rurale netwerken of het ENRD.
- Bezoek van het Fins Ruraal Netwerk op 11 november 2017 in Brussel. VRN gaf een presentatie over 'het platteland in Vlaanderen' en over het Vlaams Ruraal Netwerk zelf. Er werd ook een interview met het Fins Ruraal Netwerk opgenomen in de wintereditie van onze nieuwsbrief.

Daarnaast werkte het Vlaams Ruraal Netwerk actief mee aan twee bijeenkomsten van de Nationale Rurale Netwerken (NRN-meetings):

- 15-17 maart 2017: 7th NRN Meeting in Ponta Delgado, Portugal.
- 15-17 november 2017: 9th NRN Meeting in Nicosia, Cyprus.

Daarnaast werd ook informatie doorgegeven aan het ENRD. Dit gebeurde voor de "LEADER Practitioner Working Group on Cooperation", de "Practitioner Working Group on Social Inclusion" en de werkgroep

over het verzamelen van gegevens voor de Common Network Statistics. VRN schreef ook een artikel over het LEADER-project Zot van't Boeren, dat in de herfsteditie van het 'Rural Connections magazine' verscheen.

In 2017 heeft het VRN regelmatig overleg gehad met de communicatiediensten van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), het Europees Sociaal Fonds (ESF) en het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) voor de organisatie van de Europadag. Het Vlaams Ruraal Netwerk was aanwezig op diverse binnenlandse overlegmomenten en conferenties.

5 LIJST MET TABELLEN

Tabel 1 Totale overheidsuitgaven en ELFPO-uitgaven per maatregel, per focusgebied (2014-2017) (totale overheidsuitgaven = Vlaamse PDPO III-middelen + reguliere ELFPO-cofinanciering + top-ups + overgehevelde pijler 1-middelen) (ELFPO-uitgaven = reguliere ELFPO-middelen + overgehevelde pijler 1-middelen) 6
Tabel 2 Jaarlijks uitbetaald areaal *M10 agromilieu* per type agromilieu-klimaatmaatregel (*hectare*), inclusief lasten uit verleden, 2015-2017 18
Tabel 3 Aantal uitbetaalde contracten *M10 agromilieu* per type agromilieu-klimaatmaatregel (*hectare*), inclusief lasten uit verleden, 2015-2017 18
Tabel 4 Overzicht uitgaven technische bijstand PDPO III 2017 22

6 LIJST MET FIGUREN

Figuur 1 Absolute en procentuele verdeling van het aantal uitbetaalde dossiers *M04 Steun aan investeringen op het landbouwbedrijf* over de verschillende bedrijfstypes (2017) 10
Figuur 2 Absolute en procentuele verdeling van het aantal uitbetaalde dossiers *M04 Steun aan investeringen op het landbouwbedrijf* over vijf categorieën van bedrijfsgrootte (2017) 10
Figuur 3 Absolute en procentuele verdeling van het aantal uitbetaalde dossiers *M06 overnamesteun voor jonge landbouwers* over de verschillende bedrijfstypes (2017) 12
Figuur 4 Absolute en procentuele verdeling van het aantal uitbetaalde dossiers *M06 overnamesteun voor jonge landbouwers* over vijf categorieën van bedrijfsgrootte (2017) 12
Figuur 5 Aantal uitbetaalde contracten *M10* per focusgebied, inclusief lasten uit verleden (*aantal; procentuele verdeling*) (2017) 17
Figuur 6 Uitbetaald areaal *M10* per focusgebied, inclusief lasten uit verleden (*ha; procentuele verdeling*) (2017) 17

AFKORTINGEN

CAP	Common Agricultural Policy
CCEP	Coördinerende Cel Europees Plattelandsbeleid
CLLD	community-led local development
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EIP	Europees Innovatie Partnerschap
ELFPO	Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
ENRD	European Network for Rural Development
ESF	Europees Sociaal Fonds
EU	Europese Unie
ha	hectare
LEADER	Liaisons entre actions de développement de l'Economie Rurale
NRN	nationale rurale netwerken
NSU	national support unit
PDPO	Programmadocument Plattelandsontwikkeling
PG	Plaatselijke Groep
VRN	Vlaams Ruraal Netwerk
VTE	voltijds equivalent

BIJLAGE

Bijlage 1 - PRIORITEITEN EN FOCUSGEBIEDEN PLATTELANDSONTWIKKELINGSPROGRAMMA'S 2014-2020 (VERORDENING (EU) NR 1305/2013)

Prioriteit 1: bevordering van de kennisoverdracht en innovatie in de landbouw- en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden, met bijzondere aandacht voor:

- Focusgebied 1a: het stimuleren van innovatie, samenwerking en de ontwikkeling van de kennisbasis in plattelandsgebieden;
- Focusgebied 1b: het verstevigen van de banden tussen de landbouw, de voedselproductie en de bosbouwsector, en onderzoek en innovatie, mede met het oog op een beter milieubeheer en betere milieuprestaties;
- Focusgebied 1c: het stimuleren van een leven lang leren en beroepsopleiding in de landbouw- en de bosbouwsector;

Prioriteit 2: het versterken van de levensvatbaarheid van het landbouwbedrijf en het concurrentievermogen van alle landbouwtypen in alle regio's en het bevorderen van innovatieve landbouwtechnologieën en het duurzaam bosbeheer, met bijzondere aandacht voor:

- Focusgebied 2a: het verbeteren van de economische prestaties van alle landbouwbedrijven en het faciliteren van de herstructurering en modernisering van landbouwbedrijven, met name met het doel de marktdeelname en -gerichtheid alsmede de landbouwdiversificatie te vergroten;
- Focusgebied 2b: het faciliteren van de instap van goedgeschoolde landbouwers in de landbouwsector, en in het bijzonder van de generatiewissel;

Prioriteit 3: bevordering van de organisatie van de voedselketen, met inbegrip van de verwerking en afzet van landbouwproducten, dierenwelzijn en het risicobeheer in de landbouw, met bijzondere aandacht voor:

- Focusgebied 3a: het verbeteren van het concurrentievermogen van de primaire producenten door hen beter te integreren in de agrovoedselketen met behulp van kwaliteitsregelingen, het toevoegen van waarde aan landbouwproducten, het bevorderen van landbouwafzet op plaatselijke markten en korte toeleveringsketens, producentengroeperingen en -organisaties en brancheorganisaties;
- Focusgebied 3b: het steunen van risicopreventie en -beheer op het niveau van het landbouwbedrijf;

Prioriteit 4: herstel, instandhouding en verbetering van ecosystemen die verbonden zijn met de landbouw en de bosbouw, met bijzondere aandacht voor:

- Focusgebied 4a: het herstellen, in stand houden en versterken van biodiversiteit, met inbegrip van Natura 2000-gebieden, en in gebieden met natuurlijke of andere specifieke beperkingen, en van landbouw met een hoge natuurwaarde, alsook van de toestand van de Europese landschappen;

- Focusgebied 4b: het verbeteren van het waterbeheer, met inbegrip van het beheer van meststoffen en bestrijdingsmiddelen;
- Focusgebied 4c: het voorkomen van bodemerosie en het verbeteren van bodembeheer;

Prioriteit 5: bevordering van het efficiënte gebruik van hulpbronnen en steun voor de omslag naar een koolstofarme en klimaatbestendige economie in de landbouw-, de voedings- en de bosbouwsector, met bijzondere aandacht voor:
- Focusgebied 5a: het bevorderen van een efficiënter watergebruik door de landbouwsector;
- Focusgebied 5b: het bevorderen van een efficiënter energiegebruik in de landbouw- en de voedselverwerkingssector;
- Focusgebied 5c: het faciliteren van de levering en het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen, van bijproducten, en afvalmateriaal en van residuen en andere non-food-grondstoffen ten bate van de bio-economie;
- Focusgebied 5d: het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen en ammoniak door de landbouw;
- Focusgebied 5e: het bevorderen van koolstofbehoud en -vastlegging in de landbouw- en de bosbouwsector;

Prioriteit 6: bevordering van sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling in plattelandsgebieden, met bijzondere aandacht voor:
- Focusgebied 6a: het faciliteren van diversificatie, creatie en ontwikkeling van kleine ondernemingen, alsook van werkgelegenheid;
- Focusgebied 6b: het stimuleren van plaatselijke ontwikkeling in plattelandsgebieden;
- Focusgebied 6c: het verbeteren van de toegankelijkheid, het gebruik en de kwaliteit van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) in plattelandsgebieden.